Іванов Валерій Юрійович,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти;
Одеський національний економічний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІСКАЛЬНИХ ВАЖЕЛІВ І СТИМУЛІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку національної економіки підвищення ефективності фіскальних важелів і стимулів стає одним із ключових чинників забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання в Україні. Фіскальні засоби виконують подвійну функцію: з одного боку, вони спрямовані на оптимізацію бюджетних надходжень, а з іншого − стимулюють інноваційний розвиток, модернізацію виробничих процесів і підвищення конкурентоспроможності економічних агентів. Особливо актуальною є інтеграція таких важелів і стимулів у стратегію сталого розвитку, що передбачає комплексний вплив на економічну, екологічну та соціальну складові діяльності бізнесу.

З огляду на економічну природу та характер впливу, фіскальні важелі та стимули розвитку суб'єктів господарювання в Україні доцільно класифікувати за трьома основними групами, що дозволяє оцінити їх ефективність як засобів стимулювання сталого розвитку.

Перша група – податкові важелі й стимули – містить засоби, що забезпечують формування дохідної бази бюджету через систему податків, зборів, митних платежів та інших надходжень, які спрямовані на безпосереднє зменшення витрат економічних агентів та створення сприятливих умов для інвестиційної активності. Зокрема, звільнення від оподаткування, зменшення податкових зобов'язань, застосування пільгових ставок з податку на прибуток або податку на додану вартість дозволяє господарюючим суб'єктам акумулювати додаткові ресурси, що можуть бути спрямовані на модернізацію виробництва, підвищення технологічного рівня або інноваційні проєкти. Аналіз практики українського бізнес-середовища свідчить, що ефективність таких заходів значною мірою залежить від прозорості механізмів адміністрування та своєчасності застосування пільг, адже їх непослідовне або формальне впровадження знижує стимулюючий ефект [1, с.40].

Друга група – бюджетні важелі й стимули – включає засоби, пов'язані з розподілом і використанням бюджетних коштів, що охоплюють державні інвестиції, фінансування соціальної сфери, інфраструктурні проєкти, офіційні трансферти, що стимулюють розвиток окремих секторів економіки. Дані засоби забезпечують цільове фінансування стратегічно важливих секторів економіки, зокрема високотехнологічних галузей та сфер, пов'язаних із зеленою економікою, що є складовою сталого розвитку. Практичний досвід показує, що ефективність даних заходів значною мірою визначається адекватністю оцінки

потреб підприємств, прозорістю конкурсних процедур та механізмів контролю за використанням отриманих коштів. Недосконаліть регуляторного середовища або бюрократичні перепони можуть суттєво знижувати стимулюючий потенціал таких фінансових інструментів [2, с.333-334].

Третя група – боргові важелі й стимули – засоби управління державним боргом, що передбачають залучення внутрішніх і зовнішніх позик, випуск державних цінних паперів та обслуговування боргових зобов'язань. Такі засоби впливають на стабільність фінансової системи, рівень довіри до держави з боку інвесторів і кредиторів, а також на довгострокову стійкість економіки. Дослідження свідчать, що ефективність цих важелів і стимулів залежить від інтеграції боргової політики із загальною стратегією економічного розвитку та від здатності суб'єктів господарювання адаптуватися до вимог сталого розвитку [3, с.118].

У комплексі податкові, бюджетні та боргові важелі й стимули формують багаторівневий механізм державного стимулювання, який забезпечує економічну, соціальну та екологічну стабільність господарюючих суб'єктів. Це дозволяє не лише підвищити ефективність використання ресурсів і конкурентоспроможність суб'єктів господарювання, а й інтегрувати їх діяльність у національні та міжнародні системи сталого розвитку, що є основою збалансованого економічного зростання України.

Наразі фіскальні засоби у низці випадків не забезпечують достатньої мотивації для інноваційного розвитку, модернізації виробництва та підвищення конкурентоспроможності, що обмежує потенціал сталого економічного зростання. Власне підвищення ефективності фіскальних важелів і стимулів сталого розвитку суб'єктів господарювання в Україні потребує комплексного підходу, що ґрунтується на поєднанні податкової, фінансової та регуляторної політики з урахуванням сучасних економічних тенденцій та принципів сталого розвитку.

По-перше, доцільно вдосконалювати механізми податкового стимулювання, зокрема через введення диференційованих податкових пільг та зниження податкового навантаження на економічних агентів, які активно інвестують у технологічне оновлення, підвищення енергоефективності та інноваційні проєкти. Ефективність таких заходів значною мірою визначається прозорістю адміністрування та відсутністю бюрократичних перепон, що дозволяє господарюючим суб'єктам максимально використовувати надані податкові пільги.

По-друге, важливим напрямом підвищення ефективності є розвиток засобів прямого фінансового стимулювання, включаючи державні дотації, гранти та кредити для стратегічно важливих секторів економіки. Для оптимізації їх впливу доцільно удосконалювати процедури оцінки потреб підприємств та впроваджувати системи моніторингу цільового використання фінансових ресурсів. Це дозволяє забезпечити орієнтацію важелів і стимулів на інноваційний

розвиток та підвищення конкурентоспроможності економічних агентів без створення надмірних бюджетних навантажень.

По-третє, необхідно посилювати роль податково-правових і регуляторних важелів і стимулів, що формують непрямий вплив на сталий розвиток бізнесу. Сюди відносяться диференційовані ставки податку на прибуток або податку на додану вартість для підприємств, що впроваджують екологічно чисті технології, а також податкові преференції для суб'єктів господарювання, які активно реалізують соціально відповідальні проєкти. Ефективність цих заходів підвищується при інтеграції податкової політики з національною стратегією сталого розвитку та забезпеченні системи важелів і стимулів, яка враховує економічну, екологічну та соціальну складові розвитку.

Додатково, значущим фактором підвищення ефективності є розвиток електронного адміністрування податків і прозорих інформаційних систем для моніторингу реалізації фіскальних засобів. Це зменшує ризики корупції, підвищує швидкість обробки даних та забезпечує своєчасне надання підприємствам податкових преференцій і фінансової підтримки.

Таким чином, підвищення ефективності фіскальних важелів і стимулів сталого розвитку в Україні потребує системного підходу, який поєднує диференційовану податкову політику, прозоре фінансове стимулювання, регуляторні заходи та сучасні інформаційні технології. Така інтеграція дозволяє створювати сприятливі умови для сталого розвитку підприємств, підвищувати їхню конкурентоспроможність та сприяти довгостроковій стабільності національної економіки.

Список використаних джерел

1. Руденко В. В. Податкові пільги у забезпеченні інвестиційного розвитку суб'єктів господарювання в країнах ЄС та в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. №11-12. С. 39-46.

2. Kapaya S. M. Government expenditure impacts on financial development: Do population age structures moderations matter? *Review of Economics and Political Science*. 2023. Vol. 8 (5). P. 330-352

3. Кучер Г. В. Державні гарантії як інструмент суспільного розвитку. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2019. Вип. 42. С.113-128.